

La Guerra de Successió

Personatges moianesencs en la Guerra de Successió¹

Ramon Tarter i Fonts

El Molí de la Crespiera, una de les propietats moianeses de Josep Prat-Crespiera en una imatge de la dècada de 1910. (Fot. J. Vilanova)

La present aportació és un breu resum d'un treball molt més extens i que es va engrandint periòdicament amb noves dades i aportacions. Es tracta de situar tota una sèrie de personatges, alguns de gran importància, tots de procedència, origen o estreta vinculació amb el Moianès, en el context de la Guerra de Successió.

Tots coincidim que la mort sense successió de Carles II va ser el desencadenant d'una guerra que afectà la pràctica totalitat dels estats euro-

peus i les seves colònies, esdevenint alhora una veritable guerra civil en el si de la Monarquia Hispànica. Per norma general es considera que els estats de la Corona d'Aragó prengueren partit per l'Arxiduc en contraposició a Castella, que prengué partit pel candidat Borbó.

Aquesta presa de partit no fou, però, unànime i podem trobar arreu del país partidaris de cada un dels bàndols. En aquest aspecte és interessant de veure com el territori del Mo-

ianès va donar, per naixença o per estreta vinculació, alguns dels personatges més importants d'ambdós bàndols: en el bàndol austriacista destacaríem per damunt de tots la figura de Rafel Casanova, nascut a Mojà i darrer conseller en cap de Barcelona, de qui obriarem la biografia per ser a bastament coneguda. En el camp borbònic trobem també personatges de primeríssima fila, com són els membres de la família Alòs, que tant durant la guerra com en els anys

posteriors varen assolir importants càrrecs en la nova administració borbònica, els quals, si bé nascuts ja a Barcelona, tenien arrels i estretes vinculacions familiars moianeses.

Farem esment també de tota una sèrie de personatges, poc o gens coneguts, que tot i que els podríem considerar de segona fila tenen també actuacions destacades, especialment en el camp militar, en els dos bàndols. Finalment, farem un breu apunt sobre l'actuació de Pere de Planella i Dusay, baró de Granera, exemple de l'actitud ambigua de part de la petita noblesa catalana enfront de la guerra i que va adaptar-se a la nova situació i se'n va beneficiar un cop acabat el conflicte.

Austriacistes

La família Crespiera

Dos membres de la família dels propietaris del mas Crespiera de Mojà varen participar en la Guerra de Successió. Les dades de què disposem són poques, però summament interessants. El mas Crespiera, situat a la parròquia de Sant Pere de Ferrerons, després d'un complicat procés d'heretament va anar a parar a mans dels hereus del mas Prat de Malla. Aquests varen prendre per cognom propi el compost Prat-Crespiera.

El primer que ens interessa és Josep Prat-Crespiera i Martí, fill de Magí Prat-Crespiera i de Cecília Martí. D'ell conservem un testament fet a Mojà l'any 1707, en el qual s'intitula capità del regiment d'infanteria del marquès de Rubí. Molt probablement, tot i estar enquadrat en aquest regiment, comandava una partida irregular de miquelets o fusellers de muntanya. Entre els marmessors del testament hi trobem –i aquesta és una dada molt interessant– el seu cunyat, el general Josep Moragues, aleshores governador del castell de Castellciutat (Josep Prat-Crespiera era casat amb Paula Regàs, germana de Cecília Regàs, primera muller del general Moragues). Pels cognoms dels personatges que hi apareixen citats com a marmessors podem deduir que els Prat-Crespiera es trobaven estreta-

ment relacionats, tant per llaços familiars com per veïnatges, amb els cercles pro-austriacistes de la Plana de Vic i de les terres gironines. Fins ara no hem trobat cap dada sobre la seva actuació militar i desconeixem en quin moment va abandonar les armes, però és possible que ho fes durant l'any 1713, moment en què diferents caps austriacistes varen ser indultats. Va morir al mas de la Crespiera el 25 de maig de 1722.

Del seu fill, Josep Prat-Crespiera i Regàs, tampoc no en sabem gaires coses pel que fa al tema de la guerra. Segurament va seguir una carrera similar a la del seu pare. Anys després, en el cadastre de Ferrerons corresponent a 1737 apareix esmentat **Josep Prat-Crespiera, teniente de fusileros**, que tenia les terres embargades pels seus creditors. Hem de suposar que la vida aventurera de pare i fill i també la guerra havien portat a una situació molt delicada les finances familiars. D'ell sabem que va continuar enrolat en l'exèrcit i que va morir a Itàlia durant la Guerra de Successió a la Corona d'Àustria, a la batalla de Voltaggio, el 2 de juliol de 1745, manant un regiment de fusellers de muntanya al servei de Felip V.

Francesc Carbonell Prat i Areny

Francesc Carbonell va néixer a Mojà pels voltants de 1665. Era fill segon de Gabriel Carbonell, cirurgià de Mojà però originari de Castellterçol, i de Maria Prat i Areny, pubilla d'una important família moianesa.

Francesc va seguir la carrera del seu pare i en 1709 apareix establert a Barcelona exercint aquesta professió. Sembla que prengué part en la revolta dels vigatans de 1705 (segurament llavors exercia a la Plana de Vic) i que va participar en el desembarcament de les forces aliades a Catalunya el mateix any.

Molt probablement, a causa de la seva implicació en la causa austriacista va sortir de Catalunya o va ser evacuat en 1713 amb el gruix de les forces imperials quan aquestes es retiraren en virtut del Pacte de l'Hospitalet. Aquesta sembla la hipòtesi més plausible, ja que el personatge

apareix posteriorment complint diferents serveis a Itàlia.

Segons una relació de catalans que prestaven servei a l'exèrcit imperial, Carbonell cobrava sou de tinent (12 florins mensuals).

La seva «fitxa» en aquesta relació diu:

Francisco Carbonell es catalán, concurrió con la gente del país el año 1705 a la Playa de Barcelona al tiempo que S.M. desembarcó y después no consta que sirviese; el año 1714 pasó a los Presidios de la Toscana, y sirvió de cirujano en el batallón que presidiava Pomblin, sirvió después tres años de Gobernador de Borriano, hizo algunos viajes a esta Corte, Roma y Nápoles por dependencias del Real Servicio, hasta el año 1724 que vino a esta Corte, haze en ella de Cirujano.

En 1727 encara era viu i residia a Viena, ja que des d'allà va signar la renúncia en favor del seu nebot Jaume Roca, també cirurgià, sobre els drets que li poguessin pertànyer sobre l'herència dels seus pares i la casa familiar de Mojà.

Magí Baixeres

Magí Baixeres, originari de Castellterçol, va lluitar contra els francesos en els setges de Barcelona de 1697 i de 1706 i va prendre part en la defensa de Girona (1710-11).

Ascendit al grau de capità del regiment de la Ciutat, en la batalla de l'11 de setembre de 1714 dirigí les forces d'aquest regiment que lluitaren per reconquerir el convent de Sant Pere. Morí a la gola del baluard del Portal Nou. Probablement es troba enterrat al Fossar de les Moreres.

Francesc Baixeres

Francesc Baixeres, segurament era familiar (ignorem en quin grau) de l'anterior. Fou capità del regiment de cavalleria de la Fe, format, equipat i manat en 1713 per Sebastià de Dalmau. Amb aquesta unitat formà part de l'expedició del Diputat Militar, en diverses operacions en el front exterior i en diferents intents d'alleujament del setge de Barcelona. A l'a-

gost de 1714 es trobava a Barcelona i fou destinat al cos d'enginyers, fent tasques de contramina per a localitzar les mines que excavaven els francesos a fi de volar els baluards i les muralles. Es desconeix la seva sort després de la guerra.

Pere Brichfeus de Castellterçol

Pere Brichfeus va néixer a Castellterçol i va traslladar-se a Terrassa a les darreries del segle XVII. Hi ha constància que a partir de 1699 ja formava part dels consells de la vila i que l'any 1701 fou insaculat com a batlle del terme de Terrassa i que participà en les Corts convocades per Felip V com a síndic per Terrassa. Entre 1700 i 1704 va exercir com a procurador de les rendes del monestir de Sant Cugat i fins a 1713 va ostentar diferents càrrecs en l'administració del terme de Terrassa.

En 1713 va participar en la Junta de Braços i a principis de 1714 va rebre la patent com a coronel de cavalleria. El seu nomenament fou degut a les cartes que Andreu Joan Rico, conegut com a «Bartomeu de Sant Llorenç del Munt», lloc on feia d'ermità, trameté a Barcelona, profetitzant la victòria catalana. En aquestes cartes demanava insistentment el nomenament com a coronels per a Pere Bricheus i Francesc Busquets i Mitjans. El clima enrarit de Barcelona i l'exaltació religiosa que es vivia en aquells moments propiciaren que aquestes profecies tinguessin àmplia difusió.

Tot i que el regiment que pretenia d'organitzar era de cavalleria, en la pràctica va tenir sempre uns efectius bastant irregulars. Lluità a les ordres d'Antoni Desvalls, governador de Cardona, actuant principalment en el front exterior en 1713 i 1714 en operacions pel Moianès, el Lluçanès i la zona propera a Barcelona. Va participar en la batalla de Talamanca els dies 13 i 14 d'agost de 1714, darrera victòria de les forces catalanes abans de la caiguda de Barcelona.

A finals d'agost va participar en l'intent d'introduir tropes a Barcelona. L'expedició fou descoberta i les forces catalanes dispersades. Va acollir-se a la capitulació del castell de

Cardona i, en ser considerat oficial imperial, va ser indultat. En ser incomplets els pactes de capitulació i ser detinguts els militars catalans, va amagar-se i va poder fugir a l'exili. Arribat a Viena, va ingressar en l'exèrcit imperial i lluità contra els turcs a Hongria. Va morir allà el 1724.

Borbònics

La família Alòs

Dins el bàndol borbònic destaca especialment la família Alòs, que ja va caracteritzar-se des de bon principi pel seu clar posicionament en favor de Felip V. Els seus membres, fins a les primeries del segle XX, varen ocupar importants càrrecs tant en l'administració civil com en l'exèrcit.

Si bé els Alòs ja eren nascuts a Barcelona, hem de destacar la seva vinculació primer amb Moià i, ja més tard, amb Castellterçol. Cal buscar el seu antecedent més immediat en el metge moianès Joan d'Alòs i Serradora (Moià, 1617 - Barcelona, 1695).

Mereixen atenció especial Josep d'Alòs i Ferrer (fill de Joan d'Alòs i Serradora) i tres dels seus fills, Joan, Josep Francesc i Antoni, pel paper destacat que especialment els dos darrers que varen tenir durant la guerra i en els primers moments de l'ocupació borbònica del Principat.

Josep d'Alòs i Ferrer

Josep d'Alòs i Ferrer va néixer a Barcelona l'any 1659. Va estudiar dret civil i canònic i una vegada doctorat va dedicar-se a l'ensenyament, essent catedràtic de Prima de Lleis a la Universitat Literària de Barcelona. En 1698 va obtenir plaça com a conseller togat a la Batllia General de Catalunya.

A la mort de Carles II va prendre partit per Felip V i ja en 1702 aquest li va concedir el privilegi de cavaller. Considerat com un dels felipistes més destacats, quan Barcelona va caure en mans de les tropes imperials li varen cremar i saquejar les cases que tenia a la ciutat i a la vila de Sarrià i hagué de fugir, ja que, segons ell mateix, veia en perill la seva vida. Emigrà al Rosselló, on uns mesos més

tard pogué reunir-se amb la seva família.

A partir d'aquest moment comença la seva ascensió: en 1708, Felip V el nomena jutge de Segrestaments del Principat i li concedeix una renda anual de 1.000 ducats, procedents dels béns confiscats a Aragó. En 1709 és nomenat oïdor de la Chancillería de Valladolid i també se li atorguen terres a l'arrasada vila de Xàtiva. En 1712 se li concedí el títol de noble del Principat de Catalunya. En 1713, quan el duc de Pòpuli es disposava a l'ocupació de Catalunya, ja fou nomenat com un dels cinc membres de la que havia de ser la Junta de Govern del Principat una vegada s'hagués consumat l'ocupació del país i la conquesta de Barcelona.

Després de la caiguda de Barcelona va acumular gran poder: membre de la Junta de Govern, assessor militar del capità general, fiscal de la Superintendència, membre de la Junta Patrimonial i posteriorment oïdor de la nova Audiència, fruit de l'aplicació del Decret de Nova Planta.

Segurament aquesta acumulació de poder i el fet que durant els primers temps de l'ocupació borbònica hagués dirigit els serveis d'espionatge i les tasques de repressió li van generar molts enemics, tant entre els antics partidaris de l'Arxiduc, que el veien com un perseguidor implacable, com entre els que teòricament pertanyien al seu bàndol, que l'acusaven precisament del contrari: d'afavorir i protegir antics austriacistes.

Així, doncs, els mateixos borbònics, tot i reconèixer que era altament intel·ligent i preparat, el qualifiquen d'altiu, envejós, donat a les conspiracions, maliciós, avariciós, interessat i per damunt de tot ambiciós. L'acusaven també de no tenir cap mena d'escrúpol per afavorir els interessos de la seva família o de repartir càrrecs als membres del seu cercle més proper.

De fet, el matrimoni del seu fill gran, Joan, va fer parlar. Joan d'Alòs i de Rius va contraure matrimoni en 1715 amb Maria Francesca de Fontaner, filla d'Ignasi de Fontaner i Martell, comerciant amb importants negocis i contactes arreu d'Europa, ciu-

tadà honorat de Perpinyà, resident en aquells moments a Barcelona i austriacista declarat. José Rodrigo, secretari del Ministeri de Gràcia i Justícia, escrivia: *había casado a su hijo con la hija de un desafecto rico*.

Tot això dona peu a fer-se una idea de quin podia ser el caràcter de Josep d'Alòs. Quant a la seva vida personal, havia contret matrimoni el 1684 amb Maria Gràcia de Rius i Falguera, filla del qui fou oïdor de l'Audiència (l'anterior als Borbons), Francesc de Rius i Bruniquer. Del matrimoni va tenir nou fills, dels quals ens n'interessen especialment tres: Joan, de qui ja hem parlat per raó del seu matrimoni, Josep Francesc i Antoni. Josep d'Alòs i Ferrer va morir a Barcelona el 1720.

Joan d'Alòs i de Rius

Joan d'Alòs, fill gran i hereu de Josep d'Alòs i Ferrer, va néixer a Barcelona l'any 1686. Va estudiar lleis com el seu pare, però no va destacar mai de manera especial. Formà part de la primera administració borbònica de Barcelona i en constituir-se els nous ajuntaments en fou nomenat regidor perpetu. També va ostentar el càrrec d'inspector de les Rendes Municipals Confiscades. Va morir el 1746.

Josep Francesc d'Alòs i de Rius

Nascut a Barcelona l'any 1687, va estudiar lleis com el seu pare i el seu germà gran. Molt probablement la influència del seu pare li va servir per a situar-se en la nova administració. L'octubre de 1714, José Patiño el va nomenar relator de la Superintendència i, en 1716, assessor d'aquesta, ocupant-se de la implantació de l'impost del cadastre i l'avaluació de les rendes del Principat.

En 1720 és nomenat alcalde major de Barcelona i, en 1721, jutge ordinari de Lleida. També en aquest període va ser auditor de Guerra de Catalunya i tinent de corregidor de Barcelona. En 1728 va aconseguir plaça d'oïdor de l'Audiència de Catalunya i en 1732 va passar a Sevilla, on s'havia instal·lat la Cort, per dirigir la implantació del cadastre a nivell de tot Espanya. Finalment, en 1742 va ser

nomenat regent de l'Audiència de Catalunya, essent l'únic català que va ocupar aquest càrrec al llarg del segle XVIII.

El 1746 el rei li va concedir el títol de marquès de Puerto Nuevo. Havia contret matrimoni en 1722 amb Lliberata Soldevila i tingueren un sol fill: Josep Ignasi d'Alòs i Soldevila (1723 - 1792), el qual, mercès al seu matrimoni (1744) amb Maria Josepa de Barrera i Prat de Sant Julià, tornà a entroncar amb una família moianesa: Maria Josepa era la hereva de Castellnou, propietat que encara avui és de la seva descendència. Va morir a Madrid el 1757.

Antoni d'Alòs i Rius

Nascut en 1693, no se sap amb seguretat si a Barcelona o a Moià, va iniciar la carrera militar en 1709 com a cadet del regiment de Numància. Va prendre part en la Guerra de Successió i progressà ràpidament: gràcies novament a les influències paternes, ascendí a capità del regiment de dragons de Lusitània el 30 de juny de 1714.

Va participar en el setge de Barcelona com a ajudant del duc de Berwick i, segons va escriure ell mateix en la seva *Instrucción militar*, es trobava dinant amb Berwick en el moment en què la delegació de la ciutat de Barcelona s'hi va presentar per oferir la capitulació de la ciutat el migdia de l'11 de setembre de 1714.

Acabada la guerra, va prosseguir la carrera militar en les guerres d'Itàlia i arribà al grau de mariscal de camp en 1746. Va tornar a Espanya en 1747 i fou nomenat governador polític i militar d'Alacant, càrrec en què va romandre fins a 1760. En 1754 va ser ascendit a tinent general. El 22 de gener de 1760 va ser nomenat governador polític i militar de Girona i comandant general de l'Empordà. En 1767 fou designat capità general de les Balears, plaça que ocupà fins a 1780. Va morir a Barcelona el 4 de març del mateix any, a l'edat de vuitanta-set anys, dels quals n'havia passat setanta-dos en l'exèrcit.

S'havia casat en 1725 amb Teresa de Bru i Sampsó, amb qui va tenir deu fills, tres dels quals seguirien

com ell la carrera militar i ocuparen llocs de responsabilitat dins l'exèrcit i la marina. En 1736 el rei Carles VII de les Dues Sicílies, pels serveis prestats en les guerres italianes, li va concedir el títol de marquès d'Alòs.

Jaume Torres i Costa, hereu del mas Torres de Sant Quirze Safaja

Jaume Torres havia nascut l'any 1677 i era fill de Sebastià Enric Torres, un dels cabdills de la revolta dels «barretines». Segurament, l'animadversió de la família envers els Àustries i el fet de que el comte de Centelles, en territori del qual es trobava el seu mas, fos pro-borbònic l'impulsaren a la lluita en favor de Felip V.

L'any 1712 apareix com a cap d'un grup d'irregulars, la major part gent del comtat de Centelles, que feien tasques d'escorta i auxili als transports de subministrament de les tropes espanyoles i franceses que transitaven pel Vallès cap a la Plana de Vic. En 1713 va participar juntament amb les forces de Feliciano Bramante en la presa de Vic i l'1 de setembre de 1713, comandant una partida d'uns 160 homes, va derrotar vora de Seva un destacament austriacista format per 200 infants i 40 cavalls.

Pel febrer de 1714 dirigí la defensa de Centelles enfront de l'atac de les forces del marquès del Poal. Tot i sofrir importants pèrdues, la vila no pogué ser expugnada. En la lluita, tant Jaume Torres com els seus germans Enric i Antoni resultaren ferits. Posteriorment encara el podem situar servint com a oficial en el setge de Barcelona.

Pel febrer de 1713 forces austriacistes procedents de Vic, com a revenja, incendiaren el seu mas, que ja havia patit una altra destrucció en 1690, en temps del seu pare. Acabada la guerra, com a compensació per la seva contribució a la causa filipista, demanà que li reconstruïssin la casa, cosa que li fou concedida, havent de pagar totes les despeses de reconstrucció el comú de la ciutat de Vic com a càstig en ser considerats com a instigadors de la seva destrucció.

La família Planella

La família Planella, originària de Moià i protagonista de primera línia de tota l'Edat Mitjana al Moianès, durant la Guerra de Successió va mantenir una posició bastant ambigua, encara que posteriorment es decantà cap al bàndol borbònic.

La branca moianesa dels Planella va quedar extingida a finals del segle XVII quan per via matrimonial les seves propietats al Moianès havien passat a la casa dels marquesos de Castellbell. En 1645, Pere de Planella i Talamanca, a causa de problemes econòmics i de la mala relació que la seva família mantenia ja feia més de dues centúries amb els moianesos, havia venut Castellnou a Josep Barrera, negociant de Moià. Com ja hem esmentat abans, una descendent de Josep Barrera emparentaria amb un Alòs i així Castellnou passaria a aquesta família.

Pere de Planella i Dusay, baró de Granera

Sobre l'actuació de Pere de Planella i Dusay, Carrera i Pujal, en la seva història de Castellterçol, fa esment que aquest, tot just acabada la guerra, va acudir a la Reial Audiència a fi de sol·licitar un càrrec en compensació per les suposades tribulacions que la seva família, segons ell, havia patit a causa de la seva fidelitat a Felip V. De fet, no demanava pas poc: volia el càrrec d'administrador de la ciutat de Barcelona.

Segurament en aquesta petició, a més d'una intencionalitat política o un intent de «ser algú» en el nou ordre, hi havia una intencionalitat econòmica. En aquells moments la seva situació era molt precària, a causa de deutes acumulats per la família i que s'havien agreujat a causa de la guerra, fins al punt que hagué de posar a pública subhasta bona part de les terres que tenia en propietat dins la baronia de Granera, a Castellcir i a Moià.

La Junta de Govern de Catalunya, de la qual formava part Josep d'Alòs i Ferrer, va encomanar un informe a un altre membre de la mateixa junta: Francesc Ametller. En aquest informe es reconeixien com a mèrits d'en Pla-

Escut de la família Planella procedent d'un dels antics altars de l'església parroquial de Moià. (Fot. R. Tarter)

nella el fet de pertànyer a una de les famílies de la noblesa antiga catalana i que sempre s'havia mantingut fidel al rei, *singularizándose con grande constància en la oposició a los depravados intentos de los rebeldes y sediciosos.*

Esmentava també que l'any 1705, en produir-se l'aixecament dels vigatans, el virrei Velasco el va enviar al Moianès a fi de mantenir els pobles de la zona en pau i sota l'obediència de Felip V. Segons l'informe, va executar la missió *en cuanto sus fuerzas bastaron, con entera satisfacció de dicho Virrey y Capitán General.* De tota manera, fa la sensació que la seva missió no va ser tan eficaç com ell diu, ja que en un informe posterior, a fi de nomenar batlle de Castellterçol de l'any 1718, es diu: *son poquísimos o casi ninguno los que han seguido el partido del Rey, y en las turbaciones pasadas han sido sus vecinos de los mas malignos que ha habido en Cataluña,* o sia que els esforços del baró de Granera per guanyar adeptes a la causa de Felip V varen tenir uns resultats bastant migrants.

En l'informe s'esmentava també que, per haver-se negat a intervenir en les Corts convocades per l'Arxiduc Carles, *fue tan odiado y perseguido del intruso Gobierno enemigo, que le removieron y desinsaculacion de las bolsas y oficios de la Casa de la Diputación de la Generalidad de Cataluña.*

No devia sentir-se gaire amenaçat per la seva filiació pro-borbònica, ja que Pere de Planella va romandre a Barcelona i encara va participar en la Junta de Braços de juny de 1713 com a membre que era del Braç Militar, tot i que va votar en contra de prosseguir la guerra. Segons l'informe, va oposar-se a *la bárbara y obstinada resolución de los Comunes, promoviendo la de que se restituyesen a la debida obediencia de Su Magestad, implorando su real clemencia, como se logró el día 5 de julio en el Brazo Militar, de la cual éste después retrocedió el día siguiente, sin intervención ni concurso del suplicante y otros bien afectos, por las violencias del pueblo, amotinado e instigado de las cabezas de la rebelión, que les amenazó matarles y ponerles fuego en sus casas si concurrían, a fin de que no les embarazasen con sus votos sus depravados designios...* Ell mateix esmenta que a partir d'aquesta data, sentint-se amenaçat, van marxar ell i la seva família de Barcelona i s'instal·laren a Castellterçol o a Moià.

Ametller concloïa que li semblava que Planella era digne de reconeixement i recomanava que el capità general li donés alguna recompensa, però no el càrrec que demanava, ja que considerava que no era necessari canviar cap dels administradors nomenats. En 1718, en constituir-se el nou Ajuntament de Barcelona, li van donar el càrrec de regidor perpetu.

NOTA:

1. El present treball és un resum, amb noves aportacions, del publicat amb el mateix títol a: *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès.* 2ª època. 1 semestre 2008

Ramon Tarter i Fonts
Arxiu Històric de Moià